

Mannen som ville bli en ny Djingis Khan

Roman von Ungern-Sternbergs ambitioner kände inga gränser. Han ville skapa ett nytt imperium med Mongoliet som centrum.

Djingis Khan och hans söner uppfattas ofta som de mest framgångsrika härskarna i Asiens historia – det mongoliska riket sträckte sig när det var som störst från Kina till Östeuropa. Det var alltså inga små ambitioner den balttyske baronen Roman von Ungern-Sternberg hade när han efter första världskriget proklamerade sig som en ny Djingis Khan.

Risken att han skulle ha blivit det var, i nutida perspektiv, minimal, men det storslagna i projektet har fascinerat eftervärlden så att det under de senaste åren utkommit två biografier över honom: James Palmers *The Bloody White Baron* och Ronny Rönqvists *Baron Ungern – Mongoliets härskare*. Som titlarna antyder är Palmer mer kritisk till huvudpersonen än Rönqvist. Palmer har också gjort ett grundligare arbete och det som följer baserar sig huvudsakligen på hans bok.

Tyskarna hade i tiden kommit till Baltikum som korsfarare, alltså för att omvända hedningarna, men också för att skaffa sig jordegendomar. De hade vanligen stora gods, med många anställda som mestadels behandlades tämligen hårdhänt.

Liksom den finlandssvenska adelns män tjänade många av de balttyska männen i tsarens förvaltning och armé. Roman von Ungern-Sternberg, som ofta kallades enbart Ungern, var stolt över att 72 män ur hans släkt fallit för det ryska riket. Det var också den militära banan som uppenbarligen var den enda som intresserade honom. Det är något paradoxalt i detta – han hade själv mycket svårt för disciplin, han relegerades från skolor och militära institut för att han inte kunde underkasta sig disciplinen. Sedan lyckades han behärska sig så pass mycket att han fick en viss militär utbildning, innan han tog sig loss och startade eget inom den militära branschen. I sina enheter höll han sedan extremt hårt på disciplinen.

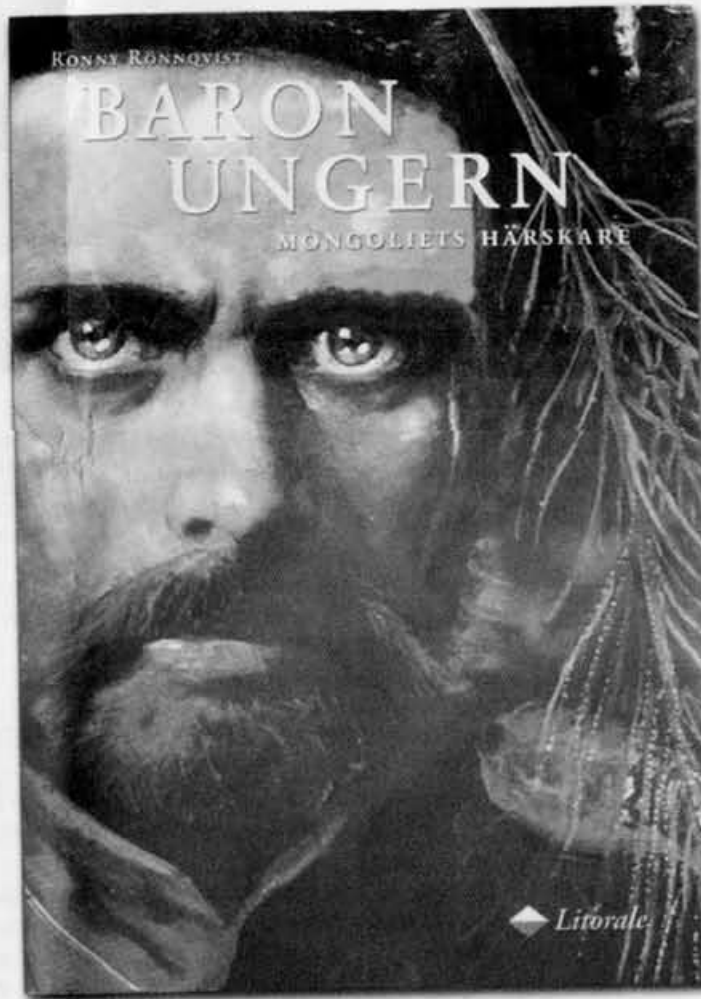
FYRBÅKAR FÖRDE VILSE

Hans farfars farfar Otto, som levde för 200 år sedan på Dagö, där släkten under åren ägde flera gods, var vrakplundrare, vilket innebar att hans män med hjälp av falska fyrbåkar lurade skepp in mot klipporna, där de förläste. Männerna dödade de överlevande och tog hand om lasten. Om man vill kan man se något likartat i hans sentida ättlings agerande, med den viktiga skillnaden att Roman själv trodde på sina fyrbå-

kar. Om Otto sades det att han dagligen ställde upp sina tjänare i rad och gav dem tio spöslag var, för den händelse att de kanske gjort något som förtjänade straff. Roman hade en liknande filosofi.

Roman var född 1885 och fyllde

men. En annan inflytelserik strömning var den nietscheanska och spenglerianska, som i rysk tappning förutspådde västs undergång. Europa, med sin onaturliga betoning av jämlikhet i stället för naturliga och sunda skillnader, hade ingen fram-

alltså 20 året för den blodiga söndagen i S:t Petersburg, som blev det första tydliga tecknet på tsarrikets sönderfall: i städerna strejkade arbetarna och bildade sovjetor och också lantarbetarna revolterade. Han hade svårt att smälta dessa brott mot den naturliga hierarkin i samhället och ansåg dessutom att slaverna var en lägrestående folkgrupp som måste styras av högrestående (t.ex. tyskar) för att inte falla offer för judarnas manipulation. Denna hotade den av Gud välsignade ryska monarkin.

Under 1910-talet tog Roman också intryck av olika esoteriska rörelser, framför allt teosofins, som i Ryssland kopplades ihop med buddhis-

tid. Tyskland och Ryssland borde ansluta sig till Asiens unga nationer genom att anamma kollektivism, "inre barbari" och despotiskt ledarskap. I Ryssland romantiserade man också de gamla mongolerna och började söka ursprunget för ryska traditioner och folkliga föreställningar hos mongolerna.

Också kosackerna anammade enligt Palmer en "mongolisk livsstil" och Ungern, som var en skicklig ryttare, drogs speciellt till dem. När han 1913 tvingades begära avsked från Amurkosackerna p.g.a. svårigheter att anpassa sig till disciplinen var det till Mongoliet han sökte sig och en gammal balttysk bekant an-

såg att han varit predestinerad för det. Urga (nuvarande Ulanbataar) var framför allt en religiös stad – av de 25 000 bofasta mongoliska invånarna var 10 000 munkar eller hade någon annan anknytning till de många klostren. Mongoliet hade nyligen blivit självständigt och styrdes av den religiöse ledaren Bogd Khan. Hans teologi var enkel: huvudvägen till upplysthet gick genom asketism och meditation, men det fanns en annan väg för speciellt visa individer, som han själv, som tillät vilka utsvävningar som helst. Detta är ju en vanlig filosofi, men man brukar inte formulera den i ord. De mongoliska ledarna befäste sin makt genom att döda alla kritiker. Buddhismen var inte en mer upplyst eller human religion än någon annan, kanske snarare tvärtom, eftersom levnadsvillkoren i Mongoliet och Tibet var speciellt hårda.

VITNE TILL FOLKMORD

När första världskriget utbröt fick Ungern ett nytt liv – kriget var hans rätta element. Han deltog i strider i Ostpreussen, Galizien, Bukovina och sedan Kaukasus. Där deltog han i det rysk-turkiska kriget i Persien, som också Lev Nussimbaum/Essad Bey skriver om (se den första artikeln i serien 33/2009). Denne berättar också om hur azeriska och kurdiska trupper efter erövringen av Baku fick rätt att plundra staden och döda vem de ville (främst armenier) i tre dagars tid, sedan återställdes lag och ordning. På samma sätt tillät Ungern några år senare plundring och mord i den kinesiska delen av Urga i tre dagar efter erövringen av staden, för att sedan återupprätta lag och ordning med järnhand. Tydligt var tre dagars fri plundring en allmän sed i Asien.

Här kring Urmiasjön i nuvarande nordvästra Iran fick Ungern se spåren av ett av de mest glömda folkorden, det som turkiska och kurdiska trupper utsatte de kristna assyrierna för från augusti 1915 framåt, samtidigt som armenier dödades i stor skala i närliggande delar av regionen. Man beräknar att upp till en kvarts miljon assyrier dödades. Bybor bands ihop och kastades ned från klippor, slogs ihjäl, sköts och sändes på dödsmarscher.

Ungern hade här blivit bekant med kapten Grigorij Semjonov, som till en kosack och en burjatiska. De gjorde upp planer på att rekrytera assyrier som överlevt massakern

för ett assyriskt regemente. Av detta blev intet, men de tillämpade senare idén för att rekrytera speciellt burjatiska styrkor för striderna i öster. Burjaterna bor i Ryssland men är ett mongolfolk och huvudsakligen buddhister.

Semjonov var lika övertygad antibolsjevik som Ungern. Duon behövde inte lång tid efter novemberrevolutionen för att starta en motståndsrörelse i Sibirien. De började med sex man, men hade snart samlat under sig flera hundra burjater, kosacker och mongoler, som gick under namnet den särskilda manchuriska divisionen. Snart lyckades Semjonov knyta kontakter med japanerna, som var intresserade av att inte bara mota bolsjevismen utan också få inflytande över Manchuriet, Mongoliet och östra Sibirien och därför började stöda Semjonov med pengar, vapen och talrika militära och politiska rådgivare. Han fick stöd också från britiskt och franskt håll och i viss mån av den tjeckiska legionen som under sin färd mot Vladivostok och friheten höll stora delar av den transsibiriska järnvägen ockuperad. I augusti 1918 hade Semjonov med japansk och tjeckisk assistans tagit kontrollen över hela området längs järnvägen öster om Bajkal. Japanska flaggor hissades på stationerna och tiotusentals japanska soldater stationerades i området. Också en amerikansk expeditionstyrka medverkade, men den

män ut nakna på isen där de ibland kunde få kämpa med blotta händerna mot vargar, han sände upp andra i trädtoppar där de fick stanna tills de somnade och föll ned för att inte nämna alla banalare straff som också användes. Att dödas genast var ofta det humanaste straffet.

"ASIEN FÖR ASIATERNA"

Ungerns ambitioner kände inga gränser. Ursprungligen hade det framför allt handlat om att störta bolsjevikväldet och återinföra monarkin. Men ju längre han verkade i Asien, desto viktigare var det att säkra "Asien för asiaterna". Han ville skapa ett nytt imperium i Djingis Khans efterföljd, med Mongoliet som centrum. Han utnyttjade profetior bland mongolerna om en vit man som skulle komma från norr för att återupprätta det gamla riket. Han lyckades kasta ut kineserna från Mongoliet, som han sedan styrde med Bogd Khan som nominellt överhuvud i några månader, tills sovjetiska styrkor i sin tur kastade ut honom och till slut tog honom till fånga. Han ställdes inför rätta och arkebuserades.

Japankännaren Ronny Rönqvist lägger i sin bok om Ungern större vikt vid baronens bravader än vid hans grymheter, som han till stor del förklarar med tidsandan och lokala seder. Den är välskriven och

När första världskriget utbröt fick Ungern ett nytt liv – kriget var hans rätta element.

verkliga makten låg i Tokyo. Semjonovs nya slagord var "Lag och ordning", vilket invånarna enligt Palmer såg som en grym ironi.

Ungern utnämndes till generallöjtnant och fick ett eget område att förvalta vid gränsen mellan Mongoliet och Manchuriet. Laglösheten var total och speciellt kinesiska köpmän rånades. Ungern gav order om att utplåna alla judar, också kvinnor och barn, så att släktet skulle dö ut. Ungerns straffmetoder blev beryktade också i en region där humanism var ett okänt ord. Hans fantasi kände inga gränser, han sände misshagliga

lättläst och baserar sig i viss mån på japanskt källmaterial som inte tidigare använts. Bildmaterialet är utmärkt. Men Palmer går nog mera på djupet i sin bok.

Peter Lodenius

► James Palmer: *The Bloody White Baron*. Faber and Faber, 2008.

► Ronny Rönqvist: *Baron Ungern – Mongoliets härskare*. Oy Lit'orale AB, 2006.